

TREMTINYS

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS SAVAITRAŠTIS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2004 m. gruodžio 9 d.

Nr. 50 (631)

Seminaras dėl pasipriešinimo istorijos dėstymo

Lapkričio 25 d. LPKTS Druskininkų filialo iniciatyva Rezistencijos ir tremties muziejuje surengtas seminaras, skirtas laisvės kovų istorijos dėstymui bendrojo lavinimo mokyklose. Iš pradžių seminaras planuotas tik Druskininkų savivaldybės mokykloms, bet LPKTS Alytaus aps. koordinatė J. Juodžbalienės rūpesčiu tapo renginiu visos apskritys istorijos mokytojams.

išsamią pasipriešinimo istorijos programą, platinamą visose Lietuvos mokyklose. Programa išleista Vytauto Vidugirio iš Kalifornijos (JAV) lėšomis. Ji buvo išdalyta ir konferencijos dalyviams. Didelio dėmesio sulaukė Kazlų Rūdos Kazio Griniaus gimnazijos istorikės Birutos Bujauskienės pranešimas apie rezistencijos istorijos 18 pamokų kurso dėstymą dešimtoje klasėje. Šiose

Seminaro dalyviai Druskininkų rezistencijos ir tremties muziejuje. Autoriaus nuotr.

Pasipriešinimo istorijos dėstymo patirtimi pasidalijo Garliavos Juozo Lukšos gimnazijos direktorius V. Vitkauskas. Jis 1999 m. sudarė

gimnazijose pasipriešinimo istorijos dėstymui panaudojamos pilietinio ugdymo pamokoms skirtos valandos. (keliamą į 5 psl.)

Algimantas ZOLUBAS

Kėslas

Keliautojas, antropologas, buvęs tremtinys Antanas Poška, pasakodamas apie savo buvusį viršininką sovietmečio mokslininką Juozą Žiugždą, prisimindavo kalbininko, baltų ir slavų kalbų tyrinėtojo Viačeslavo Ivanovo žodžius: "Pirmą kartą patiriu, kad žmogus, taip nemylintis savo tautos, rašo jos istoriją". Pasižyminčiųjų nemeile savo tautai dabar Lietuvoje apstu. Neseniai paskelbtas visuomenės nuomonės apie tautybes tyrimas parodė, kad Lietuvos gyventojai palankiausiai – 14,5 proc. vertina rusų tautybės žmones, o lietuvius – tik 7,7 proc. Vadinasi, lietuviai rusą labiau myli už lietuvių beveik šešis kartus. Neabejotina, kad šis santykis dar daugiau pasikeistų lietuvių

nenaudai, jei būtų Lietuvoje apklausti tik buvę komunistų ideologai, partinės nomenklatūros atstovai, sovietmečiu habilituoti daktarai, akademikais tapę asmenys. Nemeilę savo tautai parodė ir pastarųjų rinkimų į Seimą rezultatai, kai rusas, Lietuvoje sukūręs gausiausią partiją, ją nuvedė į Seimą. Ir netenka stebėtis "vyresniojo brolio" įvaizdžio gyvastingumu, nostalgija sovietinei praeičiai, jei tai skatina daktarai, akademikai, Seimo nariai. Tesprendžia skaitytojas iš žemiau vardijamų asmenų titulų ir pavardžių bei jų ketinimų apie poveikį lietuvių tautai, kuri 1918 m. sukūrė ir 1991 m. atkūrė Lietuvos valstybę. (keliamą į 4 psl.)

Oranžinė revoliucija – Sajūdžio atspindys

Edmundas SIMANAITIS

Politiniame gyvenime ramybė – retas svečias. Lietuvoje nerimo nestokojama, kartais jis kunkuliuote kunkuliuoja, dažniau – saikingai burbuliuoja. Tokiais atvejais savaime peršasi palyginimai, išryškinantys pokyčių kryptį, neretai ir reikalo esmę.

Štai du paskutiniai Lietuvos Respublikos prezidentai. Dar iki pašalinimo prezidentas R. Paksas buvo paskyręs savo patarėju, tikriausiai nacionalinio saugumo ir NATO klausimais, negebantį nė sakinio valstybine kalba išveblenti Rusijos Federacijos karinio-pramoninio komplekso atstovą J. Borisovą. Be to, naujai iškeptas patarėjas savo veikla jau seniai prašyte prašėsi persona non grata statuso, tik mūsų teisėsaugos institucijos tada neišdrįso ar negebėjo, ir dabar tebetūpčioja. Naujo patarėjo kadencija truko anekdotiškai trumpą laiką su ryškia pretenzija patekti į Gineso rekordų knygą. Vakarų diplomatijos atsakas – Lietuvos valstybės vadovo izoliacija.

Dabartinis Prezidentas Valdas Adamkus kviečiamas padėti spręsti Ukrainos krizę. Jo, kaip derybininko, gebėjimai ir diplomatijos taktas pel-

nė tarptautinį pripažinimą. Lietuvos, kaip demokratinės valstybės, vaidmuo sustiprėjo. Turime dviejų prezidentų veiklos akivaizdų palyginimą – R. Pakso ir V. Adamkaus. Išvada nereikalinga.

Pastarųjų dviejų Lietuvos prezidentų rinkėjai abiem atvejais buvo tie patys. Provokacijų planuotojai ir organizatoriai iš svetur irgi tie patys, kaip ir jų kėslai. Savaime kykla klausimas – ar šiuo atveju keitėsi rinkėjų orientacija, ar sumaiščių planuotojai prašovė pro šikšnelę?

Atsakymų rasis įvairių, bet prezidento, simbolizuojančio Tautą ir Valstybę, įvaizdis vadaus reikaluose ir ypač užsienio politikoje – priešingas. (keliamą į 4 psl.)

Lietuvos žmonėms

Politinių įvykių raida po LR Seimo rinkimų kelia rūpestį neabejingiesiems mūsų šalies ateičiai. Seimo komitetų ir ministerijų dalybos vykdomos ne kompetencijos, o įtakos atžvilgiu. Ministru pirmininku skiriamas politiniu ir žmogiškuoju požiūriu nepatikimas asmuo, ciniškai paneigęs prieš rinkimus kalbėtus žodžius, išsiderėjęs vadovo pareigas, bet atsisakantis vadovo atsakomybės. Abejotina, ar rengiama koalicinės vyriausybės programa bus įgyvendinta. Vidaus politikoje Prezidentui skiriamas tik premjero sprendimų tvirtintojo vaidmuo.

Baiminamės ne dėl galimo socialinių programų, taip reklamuotų prieš rinkimus, nevykdymo. Neramu, kad mūsų tėvynė praranda valstybingumą. Rusijos įtaka ir pinigai užgožia įstatymus. Pa-

taikavimą rodo nepradėtos derybos dėl okupacinės žalos atlyginimo, pusvelčiui tiekiamą elektros energiją, kai savo piliečiams jos kaina didėja, lengvatinės sąlygos perkant Lietuvos strateginių objektų akcijas, netgi nesugebėjimas išsiųsti J. Borisovą iš Lietuvos ir aibė kitų reiškinių. Matyt, pirmojo sekretoriaus A. M. Brazausko įsitikinimas, kad Lietuvos suverenitetas galimas tik SSRS sudėtyje, dar neišgaravo.

Rusija, prarasdama imperines pozicijas Ukrainoje, stiprina jas ir deda visas pastangas sukurti savo placdarumą Baltijos valstybėse. Specialiosios Rusijos tarnybos puikiai žino, kad reikia užsitikrinti ir Vyriausybės, ir visuomenės palankumą ekspansijai iš Rytų. (keliamą į 4 psl.)

Aktualijos

■ Lietuva artimiausiu metu išsiųs į Ukrainą stebėtojus, kurie vertins, ar gruodžio 26 dieną pakartotinai rengiamas Ukrainos prezidento rinkimų antrasis turas atitiks tarptautinius reikalavimus.

■ Tėvynės sąjungos frakcija Seime prašo policijos ir Valstybės saugumo departamento pateikti savo vertinimus dėl pašalinto iš prezidento pareigų Rolando Pakso rėmėjų kuriamo organizacijų tinklo.

■ Lietuva, Latvija ir Estija drauge įsigis įrangos, kuri užtikrins oro policijos misiją jų padangėje atliekančių NATO naikintuvų valdymą. Minėta įranga bus įdiegta Regioniniame oro erdvės stebėjimo koordinavimo centre Karmėlavoje, įkurtame pagal trijų Baltijos valstybių bendrą oro erdvės kontrolės projektą BALTNET.

■ Vienos austrų klinikos gydytojai, gydę Ukrainos opozicijos lyderį Viktorą Juščenką, sako, kad jį per neseniai vykusią rinkimų kampaniją buvo mėginta nuuodyti. "Dabar esame tikri ir galime patvirtinti, kokia medžiaga sukėlė šią ligą", – sakė dr. Nikolajus Korpanas, kuris prižiūrėjo V. Juščenkos gydymą privačioje Kronprinco Rudolfo klinikoje Vienoje.

■ Baltarusijos prezidentas Aleksandras Lukašenka pareiškė, kad jo šalyje joks – ukrainietiško, jugoslaviško ar gruziniško tipo – valdžios pasikeitimas neįmanomas.

Dėmesio!

Gruodžio 13 d. 9 val. Kauno apygardos teisme (A. Mickevičiaus g. 18) įvyks KGB ltn. agento smogiko – Jono Dabulevičiaus – "Aro" teismas. Į partizanų gretas buvo infiltruotas slapyvardžiu "Miškas". Kviečiame dalyvauti. Smulkesnė informacija tel. 8 650 52814.

Užsiprenumeruokite "Tremtinį"

Prenumerata mėnesiui kainuoja 4,80 Lt, 3 mėn. – 14,40 Lt, 6 mėn. – 28,80 Lt, metams – 57,60 Lt. Vienas "Tremtinio" egzempliorius kainuoja 1,20 Lt. Indeksas – 0117. Mūsų adresas: "Tremtinys", Laisvės al. 39, LT 44309 Kaunas, Lietuva (Lithuania).

Nepamirškite užsiprenumeruoti savo laikraščio!

Aptarti laiko padiktuoti klausimai

Gruodžio 4 d. įvykusio LPKTS valdybos posėdžio metu aptarti svarbūs klausimai. Darbotvarkėje – LPKTS filialų (skyrių) įregistravimas LR valstybės registre. Informaciją šiuo klausimu parengė LPKTS valdybos pirm. pav. J. Marcinkevičienė. Ji informavo, kad Valstybės registre jau įregistruoti Marijampolės, Šilutės, Druskininkų, Radviliškio, Ukmergės ir Šiaulių filialai. Dar neįsiregistravę skyriai turi pateikti šiuos dokumentus: valdybos narių sąrašą (vardas, pavardė, asmens kodas, gyvenamoji vieta) ir pažymą dėl būstinės.

Svarstyta dėl pasiruošimo LPKTS suvažiavimui. Jį numatoma sušaukti 2005 m. kovo 5 d. Kaune, LPKTS būstinėje. Tai – ataskaitinis suvažiavimas. Jo metu atsiskaitys LPKTS pirmininkas, valdybos pirmininkas, Revizijos, Mandatų ir etikos komisijų pirmininkai, bus papildyti LPKTS įstatai bei programa.

Ataskaitą dėl LPKTS pajamų ir išlaidų sąmatos per pirmąjį 2004 m. pusmetį padarė LPKTS valdybos pirmininkas A. Lukša. Iškeltas klausimas dėl Tremties ir rezistencijos muziejaus Kaune. Jis Sąjungos išlaikomas 15 metų ir negauna reikalingos paramos iš valstybės institucijų: Kultūros ministerijos, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro. Nutarta kreiptis į Kauno mst. savivaldybę, kad būtų įsteigta visuomeninė organizacija – „Laisvės kovų ir tremties istorijos muziejus“ Kaune, Vytauto pr. 46.

Pastaruoju metu sudėtinga situacija LPKTS Pakruojo skyriuje. Posėdyje dalyvavusi šio skyriaus pirmininkė S. Janušauskienė informavo valdybos narius, jog įsižiėbusi nesantaikos kibirkštis trukdo kūrybiškai ir vaisingai dirbti. Tai ne pirmas kartas, kai skaldomi LPKTS skyriai. Valdybos nutarimu, skyriaus ir centro Mandatų ir etikos komisijos privalės išnagrinėti šį klausimą, po to bus priimtas sprendimas.

Valdyba priėmė protokoliniį nutarimą dėl kaltinimų buvusiam politiniam kaliniui, kariui savanoriui Vytautui Jurevičiui (skelbiama „Tremtinėje“).

Tą pačią dieną įvyko Tėvynės sąjungos Politinių kalinių ir tremtinių frakcijos valdybos posėdis. Jame aptarti LPKTS ir TS skyrių susijungimo klausimai. Informuota, jog nesusijungusių skyrių yra 14. Septyni iš jų ruošiasi susijungti artimiausiu metu. Numatyta TS PKT frakcijos konferencijos data – 2005 m. kovo 5 d., aptartas darbotvarkės projektas. Šiuo klausimu išsamią informaciją parengė TS PKTF tarybos pirmininkas R. Pampusas.

Svarstytas klausimas dėl TS PKT frakcijos nario mokesčio bei nario pažymėjimo. Kalbėjo TS PKT frakcijos tarybos pirm. pav. E. Strončikas. Nutarta šį klausimą iškelti TS prezidiumo posėdyje.

Tėvynės sąjungos tarybos posėdis numatomas gruodžio 18 d.

Gruodžio 4 d. Kaune įvyko LPKTS ir TS PKT frakcijos tarybos posėdis. Jame dalyvavo ir pasisakė naujai išrinkti LR Seimo nariai, atstovaujan-

tys politiniams kaliniams ir tremtiniams: dr. Povilas Jakučionis, prof. Arimantas Dumčius, prof. Vida Marija Čigriejienė ir Vincė Vaidevutė Margevičienė.

V.V. Margevičienė – Seimo socialinių reikalų ir darbo komiteto narė, be to, žada dirbti Narkotikų kontrolės ir prevencijos komisijoje. „Pasiatikėkite mumis ir įpareigokite atlikti daugiau darbų“, – sakė ji. V.M. Čigriejienė dirbs Sveikatos komitete. Pristatydama ji informavo, jog yra baigusi Kauno medicinos institutą, dirbusi Kybartuose, Vilkaviškyje, Kauno universitetinėse klinikose, Šančių poliklinikoje. „Sveikatos srityje pasirengusi daug nuveikti, nes mano rinkimų apygardoje daug senyvo amžiaus, neįgalių ir socialiai remtinių žmonių“, – sakė ji. Seimo narys prof. A. Dumčius dirbs Žmogaus teisių komitete pirmininko pavaduotoju. Jis kalbėjo: „Valdantieji“ dirba jau dvi savaites ir kuria savąjį monolitą: komitetuose „perrikuoja“ žmones, kad iš jų būtų sudaroma didžioji dauguma. Politine prasme skiriami „politrukai“, bet ne specialistai.“ Seimo narys, LPKTS pirmininkas dr. P. Jakučionis dirbs Švietimo, mokslo ir kultūros komitete, taip pat ir Pasipriešinimo okupaciniams režimams dalyvių ir nuo okupacijų nukentėjusių asmenų teisių ir reikalų komisijoje. „Šios kadencijos metu mūsų interesus padės ginti Seimo nariai A. Stasiškis, R. Dagys. Reitinguojant tik kelių šimtų balsų pritrūko, kad į Seimą patektų B. Kažemėkaitė, – sakė P. Jakučionis. – Tad jei įvyktų kokių pokyčių, ir B. Kažemėkaitė gali tapti Seimo nare. Mūsų laimėjimas Seimo rinkimuose yra sąlyginis. Laimėsimė tada, kai turėsime daugumą. Pirmiausia 2006 m. kovo mėnesį reikės laimėti rinkimus į savivaldybių tarybas. Dėl to reikia stiprinti Tėvynės sąjungą, Politinių kalinių ir tremtinių frakciją.“

Tarybai pateikta Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos bei Tėvynės sąjungos Politinių kalinių ir tremtinių frakcijos veiklos 2005 m. programa.

Apie Pasipriešinimo istorijos dėstymą mokyklose kalbėjo Marijampolės Tauro apygardos ir tremties muziejaus bendradarbis A. Lelešius. Tuo pačiu klausimu pasisakė ir LPKTS Druskininkų filialo pirmininkas G. Kazlauskas. Jis džiaugėsi, kad talkinant Alytaus aps. koordinatoriui J. Juodžbalienei, Druskininkuose buvo surengtas seminaras. Nutarta LPKTS tarybos vardu kreiptis į švietimo ir mokslo ministrą, kad vietoj dalies pilietinio ugdymo pamokų mokyklose būtų dėstoma pasipriešinimo istorija.

Padėkota LPKTS Palangos sk. pirmininkui P. Gabrėnui už paminklo Jonui Žemaičiui-Vytautui pastatymą.

LPKTS taryba priėmė kreipimąsi į LR Prezidentą ir Vyriausybę dėl LR Vyriausybės sudarymo, dėl naujos KGB aukų kapavietės Vilniuje, pareiškimą dėl bandymų „moksliškai“ paneigti sovietų okupaciją ir pareiškimą dėl padėties Ukrainoje.

„Tremtinio“ inf.

Dėl įvykių Ukrainoje

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos pareiškimas

Lietuvos pasipriešinimo sovietinei okupacijai dalyviai, prisimindami bendrą su Ukrainos pasipriešinimo judėjimu kovą prieš sovietinio okupanto terorą ir mūsų šalių gyventojų represijas;

prisimindami abiejų tautų geriausių sūnų ir dukterų vergų dalį sovietų „Gulago archipelage“ ir Sibiro tremtyje, kur buvome geriausi draugai; žinodami, kad lietuvių ir ukrainiečių tautų laisvės priešas yra Rusijos imperializmas, siekiantis atkurti buvusios Sovietų sąjungos galią ir teritorines ribas, panaikinti valstybių Nepriklausomybę ir laisvę spręsti, kokius turime pasirinkti draugus ir kelius į ateitį;

suvokdami, kad buvusiuose Ukrainos Prezidento rinkimuose ukrainiečių tauta negalėjo laisvai išreikšti savo pasirinkimo dėl daugybės pažeidimų, piktnaudžiavimų ir akivaizdžių klastojimų;

būdami įsitikinę, kad ukrainiečių tauta nori gyventi nepriklausomoje, demokratinėje ir laisvoje šalyje;

su didžia pagarba sveikiname ukrainiečių tautą, pakilusią ginti savo prigimtinių teisių į teisingumą, laisvę, demokratiją;

raginame ryžtingai užkirsti kelią bandymams skaldyti Ukrainos teritorinį vientisumą;

smerkiame Rusijos valdžios atstovų atvirą kišimąsi į Ukrainos Prezidento rinkimus ir separatizmo skatinimą;

linkime ukrainiečių tautai visada gyventi teisingoje, laisvoje, nepriklausomoje, demokratinėje ir nesuskaldytoje Ukrainos valstybėje.

Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės sudarymo

LPKTS kreipimasis į JE Lietuvos Respublikos Prezidentą Valdą Adamkų

Jūsų Ekscelencija, iš LR Premjero A. Brazausko gavote naujos LR Vyriausybės narių – ministrų pavardžių sąrašą. Tarp jų yra ir keletas kandidatų, kurių moralinės savybės abejotinos, reputacija sutepta nepilietiškais pavyzdžiais, jie ne kartą painiojo viešuosius ir privačiuosius interesus.

Gerbiamas Prezidente, skirdamas ministrus Jūs taip pat prisiimate dalį atkomybės už jų veiklos pasekmes. Tikimės, kad nepatvirtinsite Vyriausybės, joje bus asmenų, kurių moralė kelia Jums ir visuomenei pagrįstų abejonių.

Raginame Jus laikytis tvirtos pozicijos: ginti moralę, nepriekaištingą reputaciją, reikalauti griežtų asmeninių ir privačiųjų interesų atskyrimo principų tvirtinant naują Ministrų kabinetą. Jūs galite užtikrinti, kad LR Vyriausybėje dirbtų sąžiningi, garbingi ir patikrinti žmonės.

Linkime Jums ryžto ir ištvėrmės darbe Lietuvos valstybės ir jos gyventojų naudai.

Dėl bandymų „moksliškai“ paneigti sovietinę okupaciją

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos pareiškimas

Lygiai prieš metus grupelė sovietinių profesorių Lietuvos mokslų akademijoje surengė lietuvių tautos budelio Antano Sniečkaus 100-ųjų gimimo metinių minėjimą. Visai neaišku, ką šis bemokslis kolaborantas tur bendra su Lietuvos mokslo šventove.

Nebent tai, kad pasirašė sprendimus dėl dešimčių tūkstančių mokytojų kultūros ir mokslo veikėjų ištrėmimo į Sibirą. Tada šimtai buvusių politinių kalinių ir tremtinių surengė protesto mitingą ir sugadino renginį vyriausiam kolaborantui pagerbti.

Dabar ta pati, sovietų okupantams nusipelnusių akademikų, profesorių ir habilituotų daktarų grupė vėl rengia panašų renginį – mokslinę konferenciją „Lietuva tarybiniais metais: pasiekimai ir praradimai“. Skelbiami ir nešimų pavadinimai ir pranešėjų pavardės aiškiai rodo būsiant istorijos kotojų, sovietinės okupacijos faktų ir okupantų nusikaltimų dangstytojų sąbūrį.

Iš 48 konferencijos darbotvarkėje skelbiamų temų tik keletoje žadė nagrinėti Lietuvos netektis „tarybinės“ (gink, Dieve, – ne sovietų okupacijos) Lietuvos laikotarpiu. Visos kitos temos, kaip brežnevinės stagnacijos metais, skirtos „tarybų“ Lietuvos pasiekimams apdainuoti ir „smetonir Lietuvos „autoritariniam“ režimui pasmerkti.

Konferencijos organizatoriai mano, kad dabar, kai Seimo rinkimus mėjo prorusiškosios politinės jėgos, jau išmušė jų sėkmės valanda ir pū Vyriausybę skirti 70 tūkst. litų paramos savo renginiui.

Lietuvos pasipriešinimo sovietų okupacijai dalyviai – buvę partizanai politiniai kaliniai ir tremtiniai griežtai protestuoja prieš naujus bandymus falsifikuoti 20 amžiaus Lietuvos istoriją, ištrinti sovietinės okupacijos faktus ir užglaistyti okupacinio režimo nusikaltimus lietuvių tautai valstybei.

Išpėjame istorijos falsifikavimo konferencijos rengėjus ir dalyvius, jei šis antipilietiškas renginys bus surengtas, mes atsakysime masine pacyčių demonstracija.

Prašome Lietuvos mokslų akademijos vadovybę nesuteikti konferencijos „Lietuva tarybiniais metais: pasiekimai ir praradimai“ dalyviams paramą.

Prašome Lietuvos Respublikos Vyriausybę neskirti lėšų šiam antipilietiškam renginiui.

Dėl naujos KGB aukų kapavietės Vilniuje

LPKTS kreipimasis į LR Vyriausybę

Visai neseniai Vilniuje, buvusio Tuskulėnų dvaro teritorijoje, buvo atidarytas kolumbariumas – bendras kapas daugiau kaip septyniems šimtams KGB budelių bei teismo nužudytų Lietuvos partizanų, Laisvės kovų dalyvių ir kitų žmonių.

Dabar skelbiama, kad yra rasti dar vieni „tuskulėnai“ – kita masinė KGB aukų užkasimo vieta Vilniuje. Nurodoma, kad ji yra Savanorių prospekto rajone, netoli Panerių memorialo, buvusioje smėlio karjere.

Spėjama, kad čia slapta buvo užkasta apie du šimtai antisovietinio ginkluotojo pasipriešinimo dalyvių, kuriuos 1951–1954 metais nužudė KGB budeliai. Ši nužudytų rezistentų užkasimo vieta netyrinėta, nesaugoma. Čia verčiamos šiukšlės.

Kreipiamės į LR Vyriausybę prašydami kuo skubiau organizuoti šios žmonių palaikų užkasimo vietos išvalymą, sutvarkymą ir apsaugą nuo ardymo, palaikų tyrimus ir jų deramą palaidojimą.

Skelbiame LPKTS protokolinį nutarimą

LPKTS valdyba, apsvarsčiusi LPKTS Pasipriešinimo istorijos komiteto ir Mandatų ir etikos komisijos išvadas dėl kaltinimų buvusiam politiniam kaliniui **Vytautui Jurevičiui**, esą jis tardymo metu išdavęs savo mokinius – LLA narius, nusprendė: nuodugniai susipažinus su V. Jurevičiaus baudžiamosios bylos medžiaga, nerasta pagrindą kaltinti V. Jurevičių Palangos LLA organizacijos narių išdavyste.

Premjeras A. Brazauskas po atkaklių ir įtemptų, kelias valandas užtrukusių derybų su Prezidentu V. Adamkumi dėl naujosios – 13-osios Vyriausybės ministrų kandidatūrų, pagaliau nusileido ir sutiko paaukoti skandalingą kandidatą į švietimo ir mokslo ministro pareigas R. Vaitkų. Nors iš pradžių įrodinėjo, kad šis Rusijos mylėtojas yra tinkamiausias. Savo „geranoriškumą“, nors ir labai nenoromis, pademonstravo ir V. Uspaskichas, sutikdamas, kad vidaus reikalų ministru nebūtų jo statytinis Viktoras Muntianas. Su šia kandidatūra kategoriškai nesutiko Prezidentas. Tačiau be kėdės V. Muntianas neliko. Jis bus pirmasis Seimo pirmininko pavaduotojas. Tokiu būdu bičiulis „darbietis“ išstums iš šios vietos patį Č. Juršėną. Sprendžiant iš gana rūgščios premjero ir kitų socialdemokratų veidų išraiškos, tomis rokiuotėmis jie nepatenkinti. Oligarchas V. Uspaskichas buvo užsiminęs, kad jei jo reikalavimai bus neįvykdyti, pereis į opoziciją... Tai, žinoma, tikrai eilinis žaidimas. Juk ne tam pasiskyrė ūkio ministro kėdę, o vidaus reikalų ministerija vis tiek

Rokiruotės

bus jo rankose, nes vietoj V. Muntiano vidaus reikalams vadovaus Gintaras Furmanavičius, savo metu susijęs su garsiuoju sukčių ir aferistų koncernu EBSW. Taigi Vyriausybė šiaip taip sulipdyta.

Tebevyksta aršios postų dalybos Seime. Triumfuoja K. Prunskienės „valstietis“, jau tapęs Seimo vicepirmininku Alfredas Pekeliūnas. Kaip ir reikėjo tikėtis, šis Leningrado aukštosios partinės mokyklos auklėtinis sąmoningai nebendradarbiavo su KGB. Taip paskelbė Valstybės saugumo departamentas. Įdomus posakis – „sąmoningai nebendradarbiavo“. Gal tai reiškia, kad galėjo bendradarbiauti nesąmoningai? Aišku, niekas ir nesitikėjo, kad VSD sprendimas bus kitoks. Pasiteisinti, kad dauguma kagiebininkų bylų išvežta į Rusiją, labai patogu. Tačiau praėjusį savaitgalį nacionalinė televizija parodė net šešių puslapių dokumento kopiją, iš kurios aiškėja, kad A. Pekeliūnas buvo įtrauktas į KGB mobilizacinio rezervo karininkų sąrašą ir apie tai buvo informuotas asmeniškai.

Nebesinori kartoti vienin-

gos politologų nuomonės, kad šios Vyriausybės ir vadinamosios keturių partijų koalicijos pagrindinis tikslas – ES fondų milijonų pasidalijimas tarp grupės draugų. Pasigirdus kalboms, kad uspaskichininkai taikosi ir į Susisiekimo ministeriją, G. Kirkilas kategoriškai pareiškė, kad partija jokiais būdais nesutinka užleisti „darbiečiams“ šios ministerijos, kuri per artimiausius metus gaus didžiausią Europos Sąjungos pinigine paramą.

Nežinia kodėl kai kurie politikos apžvalgininkai džiūgauja, kad Prezidentui pavyko apginti savo poziciją nepaskiriant vidaus reikalų ministru V. Muntiano. Kažin ar geresnis jau paskirtas G. Furmanavičius, daugelio įvardijamas kaip apvogusio tūkstančius žmonių koncerno EBSW strategas. Taigi krienas už ridiką ne saldesnis. Kol kas premjeras A. Brazauskas, vertindamas G. Furmanavičiaus privalumus tesugebėjo pasakyti, kad jis yra stažavęsis užsienyje ir moka anglų kalbą... Daugiau nuopelnų premjeras nepastebėjo.

Jonas BALNIKAS

Ar Lietuva vis dar turės Ypatingąjį archyvą?

Šią savaitę Valstybės saugumo departamentas (VSD) pateikė Seimo pirmininkui atsakymą dėl jo pavaduotojo Alfredo Pekeliūno, įtariamo jį buvus atsargos kadriniu KGB karininku. VSD atsakė, kad „turima informacija neįtikina pagrindą tvirtinti, jog Seimo pirmininko pavaduotojas Alfredas Pekeliūnas buvo SSRS specialiųjų tarnybų slaptasis bendradarbis“.

Mėginama įpiršti mintį, kad šis K. Prunskienės vadovaujama Valstiečių ir Naujosios demokratijos frakcijai priklausantis parlamentarar nuo 1985 m. KGB sąrašuose figūravo be jo paties žinios.

Deja, remiantis spaudos pranešimais, galima suprasti, kad VSD ir prie jos esanti Liustracijos komisija neatliks papildomo tyrimo, nepasistengė paieškoti daugiau duomenų, o tik pavartė A. Stasiškio perduotų dokumentų kopijas. Tad klausimas vis dar lieka atviras. Tai supranta ne tik buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai. Šią savaitę savaitraščio „Extra“ redaktorius V. Vasiliauskas savo komentare rašo esą „nieko nuostabaus, kad iš „Šatrijos“ partijos atėjęs A. Pekeliūnas“ yra kaltinamas ir ironiškai priduria savo „stomatologo pastabą“, kad A. Pekeliūno ir jo partijos pirmininkės

„dantų sąkandis vienodas“.

Šis Seime kilęs skandalas atskleidė ir dar vieną gana gerai slepiamą problemą, apie kurią garsiai ir viešai prabilo Genocido ir rezistencijos tyrimo departamento direktorius A. Anušauskas: dedamos pastangos sunaikinti Ypatingąjį archyvą. Ypatingąją nacionalinio dokumentų fondo dalį sudaro buvusio SSRS valstybės saugumo komiteto (KGB) LSSR padalinio ir kitų Lietuvoje veikusių SSRS saugumo ir žvalgybos tarnybų, taip pat buvusios LSSR vidaus reikalų ministerijos ir Lietuvos komunistų partijos dokumentai, buvusios LSSR institucijų pirmųjų skyrių dokumentai.

Rūpintis Ypatingojo archyvo likimu ėmėsi šio archyvo direktorius Ovidijus Léveris ir departamento vadovybė. Vienas iš pirmųjų Tėvynės sąjungos frakcijos posėdžių, inicijuotas A. Stasiškio ir P. Jakučionio, buvo skirtas būtent šiai problemai išsiaiškinti.

Konfliktas paaštrėjo po to, kai Archyvų departamento, kuriam pavaldus ir Ypatingasis archyvas, vadovybė nutarė iš pareigų atleisti Ypatingojo archyvo direktorių O. Léverį. Į TS frakcijos posėdį susirinkusiai visų trijų ministrų instancijų vadovybei

paiškėjo, kad tai nėra tik asmeninė O. Léverio problema. Archyvų departamento vadovybė kaltino jo vadovaujamą buhalterę netvarkingai vedant buhalterinę apskaitą, taip pat kaltino direktorių, jog Ypatingajame archyve laikomiems dokumentams nėra sukurtas specialus mikroklimatas, kad jie gerai išsilaikytų.

Pokalbio eigoje paaikėjo, kad tarnybinėms nuobaudoms dėl netvarkingos buhalterijos jau yra sukakęs senaties terminas ir negali būti atleidimo priežastis. Paklausus, kiek Ypatingasis archyvas iššvaistė lėšų, paaikėjo, kad lėšos nėra iššvaistytos. O mikroklimatui užtikrinti pats Archyvų departamentas Ypatingajam archyvu neskiria lėšų.

Tikrasis konflikto priežastis išaiškino Genocido ir rezistencijos tyrimo departamento direktorius A. Anušauskas. Iki šiol veikiančiame Archyvų įstatyme buvo aiškiai išdėstyta nuostata, kad Ypatingojo archyvo dokumentus galima tvarkyti tik suderinus su Valdymo ir metodikos taryba. Šią tarybą sudaro ne tik archyvų darbuotojai, bet ir ekspertai, istorikai, dirbantys departamente. Šios tarybos darbui pasikeisdami vadovavo Archyvų departamentas, Ypatingasis ar-

chyvas ir Genocido ir rezistencijos tyrimo departamentas. Bet ėmus vadovauti Archyvų departamentui, tarybos posėdžiai nebebuvo šaukiami. Taip Archyvų departamentas, ekspertų istorikų neatsiklausęs, ėmė naikinti kai kuriuos Ypatingojo archyvo dokumentus.

Maža to, Seime buvo priimtas naujas Archyvų įstatymas, įsigaliosiantis nuo 2005 m. sausio 1 d. Jis parengtas irgi be minėtos tarybos dalyvavimo. Naujasis įstatymas numato, kad Ypatingojo archyvo dokumentai iššaldomi 70 metų. Iki šiol juo galėjo naudotis mokslininkai, tyrinėtojai, žurnalistai. Dabar, kol nėra papildomo Vyriausybės nutarimo, nebeaišku, ar juo dar galės kas nors naudotis. Taip pat neaišku, ar jį, kaip atskirą archyvą, bus stengiamasi išlaikyti. Archyvų departamentas teigia, kad visi valstybės archyvuose esantys dokumentai yra vertingi ir jokio ypatingo statuso suteikti Ypatingojo archyvo dokumentams nereikia.

Taigi iškilus tokiems klausimams kaip A. Pekeliūno atveju, nebeaišku, ar bus galima pakelti archyvines bylas ir išsiaiškinti tiesą. Argi nepatogu buvusiems KGB bendradarbiams? Tuo labiau kad yra duomenų, jog paties Ar-

chyvų departamento vadovybei mesti panašaus pobūdžio kaltinimai, kaip ir A. Pekeliūnui.

Be to, nebeaišku, kaip tokiomis sąlygomis turės dirbti Genocido ir rezistencijos tyrimo departamento istorikai. O Seimo užkulisiuose vis aršiau peršama mintis, kad departamentas savo darbą padarė ir jį jau reikėtų uždaryti...

Praėjusią kadenciją Seime buvo pateiktas įstatymo projektas, kuris Ypatingojo archyvo dokumentams tvarkyti vėl įgaliotų panaikintą trijų instancijų tarybą. Bet šį pasiūlymą pateikęs A. Sakalas jau nebėra Seimo narys. Ir ši pataisa dar nėra įregistruota.

Tėvynės sąjungos frakcijos posėdyje pirmininkas A. Kubilius primygtinai pareikalavo, kad Archyvų departamentas nesuimtų jokių veiksmų nei prieš Ypatingąjį archyvą, nei prieš jo vadovybę. Bent jau iki tol, kol Seime nebus įsteigta Pasipriešinimo okupaciniams režimams dalyvių ir nuo okupacijų nukentėjusių asmenų teisių ir reikalų komisija, kuriai iki tol vadovavo A. Stasiškis.

Kaip Seime bus toliau sprendžiami Ypatingojo archyvo klausimai, skaitykite kituose „Tremtinio“ numeriuose.

Ingrida VĖGELYTĖ

Lietuvos žmonėms

(atkelta iš 1 psl.)

Tai galima padaryti tik naikinant tautos savigarbą, patriotiškumą, istorinę atmintį. Taip ir daroma. Daugėja laidų rusų kalba per radiją ir televiziją, pasitelkiami parsidavėliai istorikai, klastojantys istorinius faktus, menkinamas partizanų ir laisvės kovų dalyvių nuopelnas kovoje už nepriklausomą Lietuvą. Atkuriamos komunistinės šventės, pagerbiami lietuvių tautos išdavikai – komunistų veikėjai, skiriamos valstybinės pensijos skrebams ir kitų represinių struktūrų nariams, toleruojami į Seimą pralindę KGB agentai. Yra ir daugybė kitų faktų, rodančių Rusijos įtaką Lietuvos valdžiai. Mūsų teisėsauga, pasiklydusi įstatymų taigoje, neranda kelio į teisingumą, kelia nepasitikėjimą ir pasipiktinimą. Mes, buvę partizanai, laisvės kovų dalyviai, politiniai kaliniai ir tremtiniai, žinome, kad esame nepageidautini valdantiejiems savo principiniu požiūriu į jų veiklą, rū-

pesčiu dėl Tėvynės gerovės. 1941-aisiais ir represijų metais nepageidautini elementai buvo vežami į Sibirą. Dabar, dar neturint tokios galybės, žeminamas pragyvenimo lygis, tuo pačiu – galybė išsaugoti Rusijos platybėse palaužtą sveikatą. Pasirodo, dar gyva “tautų tėvo” Stalino išmintis: “Nėra žmogaus – nėra problemos”.

Pusė amžiaus už geležinės uždangos išaugino veidmainių ir nuolankių kartą. Tai ne jų kaltė, bet mes norime, kad nors mūsų vaikaičiai išaugtų tvirtos moralės, Dievą ir Tėvynę mylintys žmonės, todėl reikalaujame, kad mokyklose pedagogai mokėtų išaiškinti, kuo skiriasi Vasario 16-oji nuo Valentino dienos, kad moksleiviai išmoktų ne tik fizikos, bet ir žmonių bendravimo dėsnių. Mes kviečiame visus geros valios žmones neleisti keroti blogiui, saugoti mūsų Tėvynės laisvę ir nepriklausomybę.

Priimta LPKTS Panevėžio sk. tarybos posėdyje

Kėslas

(atkelta iš 1 psl.)

Lietuvos Konstitucijos antroje straipsnyje įrašyta, kad Lietuvos valstybę kuria tauta, suverenitetas priklauso tautai.

2004 m. rugpjūčio 1 d. istorijos habilituoti daktarai Henrikas Šadžius ir Liudas Truska pasirašė laišką ministrui pirmininkui Algirdui Brazauskui, kuriame teigia, kad pribrendo laikas įvertinti sudėtingus ir prieštaringus naujausių laikų Lietuvos istorijos klausimus, kurie neretai vis dar mitologizuojami arba interpretuojami vadovaujantis vien ideologinėmis nuostatomis. Šiuo tikslu laiško autoriai planuoja surengti mokslinę konferenciją tema “Lietuva tarybiniais metais: pasiekimai ir praradimai”. Laiške teigiama: “Konferencija taip pat skiriama Pergalės prieš fašizmą 60-osioms metinėms.” Laiško autoriai prašo ministrą pirmininką pritarti renginiui ir rasti galimybę konferencijos organizavimui skirti 10 tūkst. litų ir dar 70 tūkst. litų – kolektyvinei monografijai “Lietuva tarybiniais metais: pasiekimai ir praradimai”. Prie laiško pridėtas Mokslų akademijos tikrųjų narių, habilituotų daktarų Algirdo Gaižučio, Jono Kubiliaus, Alfonso Merkio ir Juro Poželos, Seimo narių Kazio Bobelio, Justino Karoso, Algirdo Kunčino ir Kazimiro Prunskienės pritarimas. Pritariantieji taip pat tvirtina, kad laiške siūlo-

miems vertinimams laikas jau pribrendo.

Išsivadavusios iš okupantų trys Baltijos šalys patirtus per okupacijas didžiulius praradimus, deja, tik apraudoti pajėgios, o materialinius nuostolius pinigais skaičiuoja. Štai čia ir prireikė sovietmečio “pasiekimų”, kad būtų sumažintos arba panaikintos okupanto kompensacijos. Ne H.Šadžiumi, L.Truskai, akademikams ir Seimo nariams pribrendo reikalas vertinti “pasiekimus”. Labai panašu, kad jie vykdo okupanto užsakyką, kuris spyriojasi atlyginti žalą. Kai mokslo, švietimo bei kitos valstybinės įstaigos nededa pastangų tautos sąmonei gauti, atsiranda palanki terpė sąmoningai ar nesąmoningai vykdyti buvusio okupanto užsakymus, reikšti jam nepelnytą meilę. Užtenka prisiminti kai kurių nehabilituotų ir habilituotų daktarų bei akademikų kvailiojimą, kai Mokslo akademijos salėje vertino A.Sniečkaus “nuopelnus” Lietuvai.

Belieka tikėtis, kad ministrui pirmininkui užteks sveikos nuovokos nepasiduoti provokacijai prilygtančiai iniciatyvai, o tautiškai ir pilietiška susipratusiai visuomenei – galių užkirsti kelią kėslų realizavimui. Ne dėl tautinės nesantaikos ar dėl nemeilės rusui, o dėl to, kad pribrendo metas atsikvošėti, Lietuvos istoriją turi rašyti savo tautą mylintys istorikai.

Oranžinė revoliucija – Sajūdžio atspindys

(atkelta iš 1 psl.)

Nereikia aiškinti, kurio prezidento vaidmuo atitinka valstybės interesus.

Išpopuliarėjusi Ukrainos dainininkė Ruslana, pelniusi Eurovizijos laurus, atvykusi į Lietuvą kalbėjo, kad jos misija ne tik muzikinė, bet ir pilietinė. Ji save pavadino “gyvu rupu” ir jautė pareigą “skelbti tai, kas iš tikrųjų vyksta Ukrainoje.”

Ji negalinti likti nuošalyje nuo to, kas vyksta jos tėvynėje. Jauna, žavi dainininkė sakėsi labai nerimaujanti dėl Ukrainos. “Dabar svarbiausia išlaikyti šalies vienybę, nes jos skilimas yra dirbtinai kurstomas. Tai didelis skausmas,” – teigė savo pilietinę poziciją viešnia.

Kaip Lietuvoje atsirado Darbo partija, jau niekam ne naujiena. Tačiau jos staigus augimas “kaip ant mielių” turėtų dominti ne tik politologus, publicistus, bet ir VSD ar STT. Programoje numatytų “reformų” pagrindinis tikslas net nebuvo labai maskuojamas – “taisyti” ir keisti tai, kas jau gerai įsisuko ir tapo valstybės gyvenimo norma, pirmiausia Konstituciją – valstybės teisinį pamatą. Atrodo, kad “šeimininko” suformuluotų tikslų Darbo partijai nepavyks pasiekti, nors nereikėtų abejoti, kad mėginimų “teisėti” keliu pradėti “klibinti” valstybės pamatus nebūsis išvengta.

Iškilus porinkiminei krizei, Ukrainos nacionalinio banko pirmininkas S.Tigipko atsistatydino ir pareiškė užsisiųs politika. Jis vadovauja prorusiškajai partijai “Darbo Ukraina”. Šis faktas nebūtų vertas dėmesio, jei ne viena aplinkybė. Ši partija stebėtinai panaši į V.Uspaskicho Darbo partiją. Naivu būtų manyti, kad tai atsitiktinumas. Šilto ir šalto matę politikai ir apžvalgininkai jau seniai žino arba nujaučia, kad visų reikšmingų “atsitiktinimų” Lietuvos politikoje pradžia kruopščiai planuojama, dažniausiai neš ne Lietuvoje. Tolesnė “atsitiktinumo” raida mažne visada nuvilia užsakovą. Tai ne pasigyrimas, o akivaizdus faktas, rodantis, kad Lietuvos valstybė nuosekliai tobulina savigynos taktiką. Išvada dėl “darbo” partijų peršasi pati savaime – abi jos iš to paties lizdo.

Žiniasklaidoje pasirodė žinučių apie Rusijos pasirengimą “atlikti NVS taikdariašką misiją” Ukrainoje. Kaip visada atsiranda tokios pagalbos prašytojų. Ruslana teisi visu šimtu procentų – siekimas

suskaidyti Ukrainą šios šalies patriotams kelia didelį rūpestį ir ne mažesnę skausmą. Atskirų sričių referendumai – tai preliudija į “Pietryčių Ukrainos Respublikos” sukūrimą.

Juk ir Lietuvai buvo taikytas to paties modelio scenarijus. Buvo mėginta sukurti Lietuvos pietryčių autonomiją. Nepasisekė! Bet štai Moldovos Respublikoje ir Gruzijoje tokių darinių atsirado. Latviai ir estai kolonistų pavojų nacionaliniam saugumui suvokė teisingai ir atitinkamai reagavo, už ką Kremlius juos nuolatos kaltina “žmogaus teisių” pažeidimais. Mat varžomi Penktosios kolonos ketinimai kurti “autonomijas”.

Ukrainos Aukščiausiasis Teismas pripažino, kad per prezidento rinkimus buvo padaryta daugybė rimtų pažeidimų ir konstatavo, kad jie neatspindi rinkėjų valios. Todėl teismas anuliuavo Centrinės rinkimų komisijos paskelbtus rezultatus, teigiančius, kad rinkimus laimėjo valdžios remtas kandidatas. Tokiu būdu Ukrainos Temidės verdiktu buvo įvertinti ir patenkinti beveik visi opozicijos kandidato V.Juščenkos reikalavimai. Kaip žinoma, pastarasis apkaltino valdžią suklastojus rinkimų rezultatus ir pergalę neteisėtai priskyrus prorusiškiosios politikos šalininkui V.Janukovičiui. Teismas padėjo tašką karštam ginčui, kurio pabaigos nesimatė.

Prisiminkime, kad Lietuvos Konstitucinis Teismas savo nutarimu užbaigė ne mažiau valstybės prestižui kenksmingą ir užsitęsusių “paksogeito” avantiūrą. Prezidentas, sulaužęs priesaiką ir nesilaikęs Konstitucijos, buvo pašalintas. Šis teisės aktas palengvino Seimui apsispręsti.

Įdomu tai, kad ir Lietuvoje, ir Ukrainoje, kai aukščiausios valdžios institucijos buvo bejėgės užkirsti kelią besiplečiančiai destrukcijai, keliančiai pavojų demokratijai ir pačiai valstybei, aukščiausia teisingumo institucija atliko ne tik savo tiesioginę funkciją – atkūrė teisingumą, bet ir davė nepriklausomos valstybės gyventojams pilietinės savimonės ir tautinės savigarbos pavyzdį.

Rusijos parlamentas rūšiai pasmerkė Europos valstybių ir organizacijų “destruktyvų kišimąsi” į Ukrainą krečiančią krizę. Valstybės Dūma savo pareiškimu teigė, kad Europos bendruomenės veiksmai yra šališki ir trukdo stabilizuoti padėtį,

kad “radikalios Ukrainos višdomenės dalys šalyje gali sukelti chaosą, netvarką ir kelti grėsmę jos teritoriniam vientisumui”.

Tokia Rusijos pozicija yra tradicinė ir visiškai ne nauja. Visų valstybių, smurtu ir demagogija paverstų sovietinėmis pseudorespublikomis, bet kokios pastangos “ištrūkti iš narvo” arba orientuotis į Vakarų saugios gerovės ir kolektyvinės gynybos sistemos buvo Kremliaus vertinamos panašiai ir nevengiant grasinimų.

Vakarų Europa su dideliu dėmesiu seka įvykius Ukrainoje. Ukrainos demokratijos laimėjimas būtų stiprus stabilizuojantis veiksnys visame Europos pietryčių regione ir natūralus Rusijos imperinių ambicijų stabdys. Tai dar vienas argumentas, rodantis, kad “darbo” partijos Ukrainoje ir Lietuvoje sukurtos tam pačiam tikslui – užmest trumpą pavadį, kad praeit bet koks noras “vaidinti nepriklausomybę”.

Įvykių raida Ukrainoje rodo, kad Rusijoje kol nėra vilties demokratijai atgimti. Priežastys kelios, be svarbiausios – ne visada suvokiama. Sovietmečiu abso liuti valdžia priklausė partijos Centro Komitetui. Patiki miasias CK parankinis ir ramstis buvo KGB. Čekist sukurtas ir nuolatos atnaujinamas sekimo voratinklis leido patikimai kontroliuoti nu kryptimus nuo “partijos linijos”. Principiniai sprendimai visais be išimties klausimai buvo priiminėjami tik CK. Visas kitas valdžios aparatas buvo skirtas tik direktyvų vykdymui su labai ribotu savarankiškumu, kurio kiel vienas žingsnis kontroliuojamas. Tai buvo aišku absoliučiai visiems sovietijos gyventojams.

Dabartinėje Rusijoje padėtis priešinga sovietijos variantui. Šiandien aukščiausios valdžios postuose, pradedant prezidentu, sėdi solidžia ir jau neatsikratomai įsisknijusių kagiebinė veiklos patirtį turintys žmonės. Nereikia atsiskaitinėti jukiam CK. Šalį valdo kvalifikuoti ir didelę represijų patirtį sukaupe specialistai.

Ukrainos oranžinė revoliucija – tai Lietuvos Sajūdžio, bangavusio prieš metus, atspindys. Sajūdis atliko istorinę misiją – nušlav marionetinę kolaborantų valdžią ir pasuko šalies politinį Vakarų demokratijos liniją. Ukrainiečiams iškilęs išemės toks pat uždavinys.

Sveikiname

Didžiai gerbiamas monsinjore Alfonsai Svarinskai, pradėjęs kunigystės kelią 1954-ųjų spalį Abezės sovietiniame lageryje, Jūs savo gyvenimu parodėte, ką galima padaryti savo tautos labui. Dėl to patyrėte

daug dvasinių, fizinių kančių, bet nė valandėlei nepalūžote.

Švenčiate kunigystės jubiliejų tomis dienomis, kai Lietuva atkūrusi nepriklausomybę. Ir šiandien esate su žmonėmis, siekiate teisingumo, rūpinatės žmonių dvasingumu, tikėjimu, dorove.

Norime Dievui padėkoti už Jus, Tėve, už Jūsų neišmatuojamą meilę ir auką Tėvynei ir už 50 metų, kuriuos paskyrėte tarnauti Jo Žodžiui ir mums, žmonėms, kad Jo Žodis pasiektų mus.

Sveikiname ir kviečiame Jus džiugia širdimi ir toliau eiti šiuo keliu.

Ilgiausių Jums metų. Tikimės Jus pasveikinti ir deimantinio kunigystės jubiliejaus proga.

TS Šilalės sk. pirm.
Zita LAZDAUSKIENĖ
LPKTS Šilalės sk. pirm.
Teresė UKSIENĖ

Mielas bendražygi Kazy Matulevičiaus-Radvila,

Tu esi vienintelis iš Tauro apygardos štabo pareigūnų, sulaukęs Tėvynės Atgimimo. Tau be kitų svarbių užduočių buvo pavesta palaikyti ryšį tarp apygardos štabo ir jam tiesiogiai pavaldaus Vytenio būrio vadovybės: būrio vado ir adjutanto. Už pasiaukojamą veiklą ginkluotajame pasipriešinime esi apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordinu. Didžiuojamės Tavimi ir džiaugiamės kiekviena galimybe su Tavimi pabendrauti.

Sveikiname Tave 80 metų jubiliejaus proga. Būk ir toliau dvasios stiprybės pavyzdys. Nuoširdžiai linkime sveikatos ir šviesių dienų.

Tauro apygardos Vytenio būrio kovotojai ir ryšininkės:
Anbo, Džiugūnė, Husaras, Kovas, Meilutis, Puriena ir Rūta

Sveikiname

Kalvarijietę, buvusią tremtinę Reginą TAMOŠEVIČIENĘ sveikiname jubiliejaus proga. Sveikatos, Dievo palaimos ir ilgų gyvenimo metų linki LPKTS Marijampolės skyriaus taryba.

* * *

Nuoširdžiai sveikiname LLKS Tauro apygardos partizaną Joną PAPARTĮ, praėjusį sunkius kovos ir tremties kelius, artėjančio garbingo 75-ojo gimtadienio proga.

Didžiuojamės Jūsų didvyriškais žygdarbiais, ryžtu, ištverme, patriotizmu.

Linkime, kad Jūsų ateitis būtų kupina vilties ir stiprybės.

LPKTS Marijampolės skyriaus taryba

Seminaras dėl pasipriešinimo istorijos dėstymo

(atkelta iš 1 psl.)

Garliavos Juozo Lukšos gimnazijoje istorijos pamokos vyksta pagal Švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintą 36 val. programą, Kazlų Rūdos Kazio Griniaus gimnazijoje – pritaikytas šios programos 18 valandų variantas.

Seminaro dalyvių dėmesio sulaukė Marijampolės kolegijos dėstytojo J.Gustaičio pateikta pokario ginkluotojo pasipriešinimo istorijos pagrindinių įvykių išsami ir argumentuota analizė. Į seminarą atvyko ir kalbėjo Švietimo ir mokslo ministerijos atstovas M.Briedis, Druskininkų švietimo centro direktorius V.Gintutis. Susirūpinimą pasipriešinimo istorijos dėstymu bendrojo lavinimo mokyklose pareiškė LPKTS valdybos narė V.Briedienė, Alytaus aps. koordinatore J.Juodžbalienė, LPKTS Druski-

ninkų filialo pirm. G.Kazlauskas, atstovas iš Kazlų Rūdos, 1941 m. tremtinys A.Lelešius. Jie ragino istorijos mokytojus imtis iniciatyvos, pasiekti Garliavos ir Kazlų Rūdos gimnazijų pavyzdžiu. Tai ypač aktualu dabar, kol Švietimo ir mokslo ministerija šiuo klausimu nesiima konkrečios veiklos.

Seminaro dalyviai buvo patenkinti darbu, ypač pranešėjų kompetencija. Kazlų Rūdos Kazio Griniaus ir Garliavos Juozo Lukšos gimnazijų atstovai seminaro dalyviams išdalijo savo iniciatyva parengtas pasipriešinimo istorijos programas ir papildomą medžiagą mokiniams, knygas istorijos mokytojams, kuriose jie ras naudingų patarimų, kaip įdomiau ir efektyviau dėstyti šią temą.

Gintautas
KAZLAUSKAS

Generolo Jono Žemaičio-Vytauto žūties 50-osioms metinėms

Pabaiga. Pradžia Nr. 49

– Štai kur yra galutinis kovos tikslas." Bet koku atveju rezistencinė karinė valdžia Lietuvoje buvo vienintelė teisėta valdžia, kuri bandė priešintis neteisėtai valdžiai, okupavusiai valstybei bei projektuoti nepriklausomos Lietuvos ateitį.

Lietuvos kariuomenės kapitonas Jonas Žemaitis į ginkluotąjį pasipriešinimą įsitraukė 1945 m. birželio pradžioje, nors ir iki tol nebuvo nušalyje: buvęs antinacinės organizacijos Vytauto Didžiojo sąjungos narys tapo Lietuvos laisvės armijos nariu. Buvęs Vietinės rinktinės bataliono vadas tapo Raseinių apskrityje veikiančios rinktinės vadu. J.Žemaitis daug dėmesio skyrė pasipriešinimo rėmėjų tinklo sukūrimui. Savanorio rinktinėje vienam ginkluotam partizanui vidutiniškai teko net šeši rėmėjai. Toks didelis legaliai gyvenančių partizanų talkininkų skaičius rodė, kad J.Žemaitis puikiai suprato, jog be gyventojų paramos partizaninis pasipriešinimas yra neįmanomas. Jis mokėjo gražiai bendrauti su paprastais kaimo žmonėmis, kurie galiausiai tapdavo sąjūdžio rėmėjais.

Nors kaip gerai mokantis vokiečių ir prancūzų kalbas buvo numatytas partizanų įgaliotiniu ryšiams su užsieniu, 1947 m. gegužės 20–25 d. Kęstučio apygardos ir rinktinių vadų pasitarime apygardos vadu išrinktas J.Žemaitis liko Lietuvoje. Karininkų nebebuvo, štabus teko formuoti iš mokytojų, kuriuos reikėjo apmokyti ne tik vadovauti partizanų daliniams, bet ir naudotis ginklu.

J.Žemaitis, būdamas nepaprastai darbštus, stengėsi kuo greičiau sukurti pagrindinį partizanų veiklą reglamentuojantį statutą bei aktus, partizanų dalinius sutvarkyti Lietuvos kariuomenės pavyzdžiu. Jis daug dėmesio skyrė spaudos leidybai ir platinimui. Apie jo veiklą prisimenama, kad buvo dirbama per dienas ir naktis, be jokio atokvėpio. Nuo 1947 m. rudens apygardos laikraštis "Laisvės varpas" ėjo reguliariai kas dvi savaitės, o platus rėmėjų tinklas jį platino Raseinių, Jurbarko, Kėdainių, Šiaulių ir kitose apskrityse. 1948 m. birželio 20 d. jis išsiuntinėjo sritims įsakymą, kuriuo paskelbė atkuriant Vieningą laisvės kovos sąjūdžio organizaciją (VLKSO). Pats pasirinko simbolišką Vytauto slapyvardį.

Siekdamas sukurti vyriausiąją pasipriešinimo vadovybę siekė, kad ji realiai vadovautų pasipriešinimui ir būtų veikli. J.Žemaitis siekė sukurti veikiančią vadovybę, o ne tik paskelbti, kad tokia vadovybė egzistuoja. Pabrėždamas būtinybę kiekvieną organizaciją parengti savarankiškai veikti, J.Žemaitis blaiviai vertino vis sunkėjančias kovos sąlygas. Kartu J.Žemaitis nesiliovė ieškojęs ryšių su kitų kraštų pogrindžiu: stengėsi gauti žinių apie Latvijos partizanų vadovybę.

J.Žemaičio nuomone, išsakyta dar 1947 m.: "Organizacijos tikslai – slopinti okupantų daromas lietuvių tau-

tos dvasinių ir medžiaginių vertybių naikavimo pastangas, organizuoti, parengti ir išsaugoti gyvasias lietuvių tautos jėgas galutiniam kovos tikslui – laisvos, nepriklausomos, demokratiniiais pagrindais tvarkomos Lietuvos valstybės atstatymui." Ir pagaliau 1949 m. vasario mėn. štabo bunkeryje tarp Radviliškio ir Baisogalos esančiame Minaičių kaime, ūkininko sodyboje, po klėtimi, aštuoni aukščiausi pogrindžio pareigūnai aptarė kuriamo Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio ideologiją, kovos taktiką, Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo strategiją. J.Žemaitis pabrėžė būtinybę tausoti jėgas, vengti tuščių efektų, stengtis išsaugoti tautą ir laisvės kovotojus lemiamam išsilaisvinimo momentui. Buvo nutarta nedidinti veikiančių partizanų skaičiaus – stengtis tik išsaugoti štabus ir ryšių tinklą, plačiau išvystyti visuomeninę veiklą. LLKS prezidiumo pirmininku vienbalsiai buvo išrinktas J.Žemaitis, daugiausia jėgų, laiko ir energijos skyręs kuriant vyriausiąją vadovybę. Jam buvo suteiktas partizanų generolo laipsnis.

"Ir taip šiandien jau viso krašto laisvės kovos sąjūdžio jėgos tik su nedidelėmis išimtimis yra suburtos į vieną organizaciją. Jai vadovauja visų organizacinių vienetų pastangomis sukurta Vyriausioji vadovybė, kaupianti visų organizacijų vienetų per ilgą kovos laiką įgytą patirtį. Tai yra didžiulis, seniai trokštamas, per kraujo aukas ir vargą atsiektas laimėjimas", – buvo rašoma kreipimesi į laisvės kovotojus.

1949 m. vasario 16 d. Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio taryba paskelbė politinę deklaraciją. Atsakomybę už politinės programos įgyvendinimą prisiėmė ne neįvardytos "karinės politinės grupuotės" ar "demokratinės Lietuvos partijos", o realiai veikiančios gerai organizuotos partizanų regioninės organizacijos. Demokratiškai išrinkta pasipriešinimo vadovybė, atstovaujanti visiems Lietuvos regionams, paskelbta vienintele teisėta politine okupuoto krašto valdžia, dar kartą primenančia laisvajam pasauliui neteisėtą Lietuvos Respublikos inkorporavimą į Sovietų sąjungą. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, iki susirenkant Seimui, Lietuvos Respublikos Prezidento pareigas turėjo eiti LLKS tarybos prezidiumo pirmininkas. Jis privalėjo sudaryti laikinąją Vyriausybę ir organizuoti demokratinius rinkimus. 1949 m. vasario 16 d. LLKS tarybos deklaracijoje apie atsikūrusios valstybės politinių, socialinių, kultūrinių ir demokratiškų problemų sprendimą rašoma trumpai, nes buvo siekiama nesukelti skaldymosi dėl ideologinių skirtumų: "LLKS, pristatydamas vien tik visų sąmoningų tautiečių aukščiausią siekimą – laisvę ir nepriklausomybę savo tikslu, siekė įtraukti vieningon kovon visus lietuvius nežiūrint jų politinių, religinių ir kt. įsitikinimų skirtumų."

(keliami į 6 psl.)

Generolo Jono Žemaičio-Vytauto žūties 50-osioms metinėms

(atkelta iš 5 psl.)

Greta priesaikos, kuria prišiekama Dievo vardu, buvo įteisintas ir iškilmingas pasižadėjimas laisvamaniams. Taigi Kovos sąjūdis savo gretose stengėsi suburti įvairiausių įsitikinimų žmones. Anot J.Žemaičio, "Laisvės kovos sąjungos eilėse įvairiuose postuose yra daugumas tokių, kurie neturi jokio karinio patyrimo, kurie nepretenduoja, kai baigsis Laisvės kovos reikalas, įsijungti į karines organizacijas...", nes kovoja "dėl laisvos demokratinės Lietuvos, dėl visokeriopai klestinčios mūsų tėvynės, kurioje visiems be išimties jauku, šviesu ir gera būtų gyventi, kurioje viešpatautų socialinis teisingumas, paremtas naujais principais, ir niekada daugiau nebūtų sūnų ir posūnių." Matydama retėjančias partizanų gretas; Kovos sąjūdžio taryba konstatavo: "Atėjus išsilaisvinimo valandai, kuriantis įvairioms partijoms ir organizacijoms, daugelis stos į jas, o LLKS tegalės kalbėti tik gana nedidelės tautos dalies vardu."

Politinė deklaracija užtikrino Lietuvos valstybingumo tęstinumą, pabrėžė demokratinius principus ir visų piliečių lygiateisiškumą, siekį racionaliai spręsti problemas bei ginti Lietuvos reikalus tarptautinėse institucijose, kvietė visus pamiršti įsitikinimų skirtumus ir įsitraukti į tautos laisvinimo darbą.

Jono Žemaičio 1949 m. vasario mėn. suvienyta organizacija – Lietuvos laisvės kovos sąjūdis tapo "karine visuomenine savanorių organizacija". Ši kovose gerokai išretėjusi partizanų organizacija siekė kuo didesnės drausmės – iš esmės įgyvendintas "sausas įstatymas", o kad "nebūtų toleruojami nusikaltimai", sukurta prokurorų institucija. Pirmaisiais LLKS egzistavimo metais gauta atsiliepimų, kad "gyventojai labai dėkingi partizanams už kovą, vedamą prieš vagis, plėšikus ir įvairius grobikus, kurie, dažnai prisidengę partizanų vardu, ne tik gyventojams labai kenkia, bet ir sąjūdžiui." Ir visa tai pasiekta vykstant sunkiai nuolatinei kovai su karinėmis okupantų pajėgomis, įvairiomis čekistinėmis smogikų grupėmis. Tai teko atlaikyti eiliniams kalmo žmonėms.

1949-iejį buvo ne tik Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio

susikūrimo metai. Balandžio 4 d. susikūrė Šiaurės Atlanto paktas (NATO), kurį sudarė 12 šalių. 1949 m. gegužės 5 d. buvo sukurta Europos Taryba. Prasidėjo Vakarų Europos integracija. Lietuvos diplomatijos šefas Stasys Lozoraitis savo laiške Jonui Žemaičiui teigė, kad būtina tausoti jėgas, "kelti atsparumą komunistinei ir rusiškai įtakai, išsaugoti tautinę savimonę ir Nepriklausomos valstybės idėją", t. y. vykdyti "moralinę rezistenciją." Taigi nuo 1949 m. susiformavo požiūris, kad partizanai turi išlaikyti esamas struktūras ir būti pasirengę lemiamu momentu pareikšti tautos valią – atkurti nepriklausomą valstybę, tačiau visuomenė turi būti apsaugota nuo represijų ir jos svarbiausia užduotis – okupacijos laikotarpiu išsaugoti moralę bei dvasinius orientyrus. Tam turėjo padėti partizanų spauda, kuri ilgus okupacijos sąlygomis liko pagrindine partizanų veiklos forma.

Jausdami visuomenės nusivylimą, matydami blėstančią partizanų pasipriešinimą, nepajėgdami atkurti štabų, provokuojami ir išdavinijami partizanai stengėsi garbingai atlikti savo pareigą iki galo. Atsakingumas istorijai ir savo sąžinei vertė paskutinius partizanus iki pat žūties leisti spaudą ir kaupti LLKS archyvus. Jonas Žemaitis, kaip ir kiti pasipriešinimo kovotojai, gyveno ypatingoje emocinėje aplinkoje, kai poetinė kalba buvo ne tik įprasminti rezistencijai svarbūs įvykiai – mūšiai ir žuvę partizanai, bet ir atskleistos gėstančios greito laimėjimo viltys. Tikėjimas, kitoks negu normaliam gyvenime vertybių suvokimas šimtus žmonių vertė rinktis – ir apsupti, beviltiškoje padėtyje atsідūrę rezistentai nedvejojami pasirinko mirtį nuo savo ginklo. 1950 m. Dzūkijoje leidžiamame leidinyje "Partizanas" buvo rašoma: "Kiekvienas kovotojas /.../, kol jis dirba pogrindyje, ligi Tėvynės išlaisvinimo meto jis gyvena ne sau, o Tėvynei. Jis kaip vienuolis atsisako visko, vien užsibrėžęs: arba žūti, arba iškovoti savo tautai laisvę. Tėvynės meilė lygi įsakymui. Todėl įsakymas čia svarbiau už meilę."

Patį Kovos sąjūdžio vadą Joną Žemaitį, beinspektuojantį karinius dalinius,

1951 m. gruodžio mėn. išliko insultas. Jis buvo pusiau paralyžuotas ir pusantrų metų išgulėjo ankštame požeminiame bunkeryje Jurbarko rajono Šimkaičių miške. 1953 m. pavasarį J.Žemaičio sveikata šiek tiek pagerėjo ir jis toliau ėjo savo pareigas, nors jau buvo aišku, kad išsklaidyti partizanų būriai – Lietuvos valstybės gynybos pajėgos, kurias devynerius metus kūrė J.Žemaitis, – ilgai nebeįstvers.

1953 m. gegužės 30 d. J.Žemaitis buvo suimtas. Aukščiausios partizanų vadovybės sunaikinimu itin domėjosi SSRS vidaus reikalų ministras L.Berija, po Stalino mirties kovojęs dėl valdžios. 1953 m. gegužės 26 d. SSKP centro komitete kritikuodamas A.Sniečkų, Berija pripažino, kad "Lietuvos pogrindžiui vadovauja buvęs buržuazinės Lietuvos kariuomenės kapitonas Žemaitis, pogrindyje išrinktas "Lietuvos prezidentu". Suimtas J.Žemaitis skubiai lėktuvu buvo pristatytas pas Beriją "deryboms". J.Žemaitis pasakojo savo bendrabyliams, kad pirmą kartą gyvenime jis buvo nuskraidintas į Maskvą lėktuvu, o grįžo kalinių vagonu. Bet grįžo pakelta galva. Nuo tol jis atsisakė pasirašinėti tardymo protokolus, kad jo parašas nebūtų panaudotas prieš Sąjūdį. Juk čekistai, drėbdami į akis žodį "banditas", likusius gyvus kovos dalyvius siekė suniekinti, apšmeižti, paversti žmonėmis be savigarbos, drebančiais dėl savo gyvybės. Karinio tribunolo pirmininkui pavadinus tėvynės išdaviku, J.Žemaitis jį pataisė: "SSRS piliečiu aš savęs nelaikau. Laikau, kad dabar Lietuva yra okupuota Sovietų sąjungos. /.../ Aš kovojau prieš sovietų valdžią, kurią laikau neteisėta. Teismo nuosprendis man žinomas iš karto. /.../ Noriu pabrėžti, kad stengiausi, kad ši kova prisilaikytų humanizmo principų. Jokių žvėriškumų aš neleidau."

J.Žemaitis buvo nuteistas mirties bausme ir 1954 m. lapkričio 26 d. sušaudytas Maskvoje, Butyrkų kalėjime. Jo vardas sugrįžo į Lietuvos istoriją ir liko įprasmintas Vilniuje, vieninteliame paminkle laisvės kovotojams.

Doc. dr. Arvydas ANUŠAUSKAS,
Genocido ir rezistencijos departamento direktorius

ILSĖKITĖS RAMYBĖJE

Antanas Čekaitis 1925–2004

Gimė Paupio k., Eržvilko valsč., Jurbarko r. Baigęs Lenkėjų pradinę mokyklą, padėjo tėvams ūkyje. 1946 m. tapo partizanų ryšininku Jaunučiu. Už dalyvavimą pasipriešinime sovietų okupacijai ir partizanų rėmimą su tėvais ir seserimis 1948 m. buvo ištremtas į Igarą. Tremtyje mirė tėvas ir sesuo. 1954 m. vedė tremtinę. 1957 m. su žmona ir mama grįžo į Lietuvą. 1975 m. apsigyveno Jonavoje. Iki pensijos dirbo statybininku. Nuo 1990 m. buvo aktyvus LPKTS Jonavos skyriaus tarybos narys. 1992 m. išleido knygėlę "Leiskit mylėti Tėvyne". Buvo sukaukęs daug vertingų eksponatų ir savo namuose įkūręs muziejų, kurį vėliau padovanojo Eržvilko mokyklai.

Palaidotas Jonavos kapinėse.
Užjaučiame žmoną ir artimuosius.

LPKTS Jonavos skyrius

Bronislava Širvytė-Kliukienė 1922–2004

Gimė Ukmergės r., Meilūnų k. 1945 m. su šeima ištremta į Permės sritį, Jusvos rajoną. Į Lietuvą grįžo 1957 m., dirbo siuvėja. Sukūrė šeimą, užaugino dukterį. Nuo 1992 m. LPKTS narė.

Palaidota Karmėlavos kapinėse.
Nuoširdžiai užjaučiame dukterį su šeima, artimuosius.

LPKTS Kauno skyrius

Genė Matijošaitytė-Valinskienė 1926–2004

Gimė Šiaulių r. Juodėnių k. ūkininkų šeimoje. Baigė mokytojų seminariją ir dirbo vokiečių kalbos mokytoja. 1949 m. su tėvais, broliais ir seserimis buvo ištremta į Irkutsko sr. Alzamajaus gyvenvietę. 1954 m. ištekėjo už tremtinio. Išaugino tris sūnus. Iš tremties grįžo 1966 m., apsigyveno Šiauliuose. Dirbo buitinio gyventojų aptarnavimo kombinate. Buvo ilgametė LPKTS narė.

Palaidota Ginkūnų tremtinių kapinėse.
Nuoširdžiai užjaučiame sūnus ir artimuosius.

LPKTS Šiaulių skyrius

Elena Tamošaitytė 1921–2004

Gimė Aleksandrų k., Raseinių valsč., Raseinių aps., ūkininko šeimoje. 1948 m. su mama ir broliu ištremta į Igarą. Dirbo medžio apdirbimo fabrike. 1959 m. grįžo į Lietuvą. Dirbo žemės ūkyje.

Palaidota Raseinių kapinėse.
Užjaučiame seseris ir brolius.

Petras Tamošaitis 1919–2004

Gimė Aleksandrų k., Raseinių valsč., Raseinių aps. 1952 m. su broliu ir seserimis ištremtas į Krasnojarsko kr. Nižnij Ingašor. Dirbo traukinio konduktoriumi. Vedė tremtinę. Į Lietuvą grįžo 1959 m. Užaugino sūnų. Dirbo Joniškio r. Gataučių tarybiniame ūkyje kalviu, mechaniku. Buvo savamokslis smuikininkas.

Palaidotas Joniškio r. Meškuičių kapinėse.
Užjaučiame žmoną ir sūnų su šeima.

Zofija Kryževičiūtė-Žvirzdinienė 1915–2004

Gimė Rusijoje, Roslaulio mst. Tėvai buvo pasitraukę iš Lietuvos Pirmojo pasaulinio karo metais. Po karo šeima grįžo į Telšių aps. Zofija 1934 m. baigė Telšių gimnaziją, o 1940 m. – Kauno VDU Medicinos fakultetą. Gydytojos praktiką pradėjo Kauno klinikose. 1941 m. ištekėjo ir kartu su vyru buvo ištremta į Novosibirsko sr. Karasuko mst. Į Lietuvą grįžo 1957 m. Apsigyveno Panevėžyje. Panevėžio ligoninėje gydytoja terapeute dirbo iki 1986 m. Nuo 1991 m. – LPKTS Panevėžio sk. narė.

Nuoširdžiai užjaučiame dukterį ir artimuosius.

LPKTS Panevėžio skyrius

Pašventintas paminklas žuvusiems partizanams

Spalio 16 d. Utenos r. Vyžuonų seniūnijos Kaliekių kaime buvo atidengtas ir pašventintas paminklas Vytauto apyg. Gedimino kuopos partizanams – Dominykui Bagočiūnui-Briedžiui ir Jurgiui Vasiljavui-Viesului, žuvusiems 1945 m. spalio 1 d. Juozo Eidžiulio sodyboje.

Jauna Eidžiulių šeima savo namuose leido įrengti slėptuvę Gedimino kuopos partizanams. Slėptuvėje nuolat lankėsi kuopos vadas Vincas Kaulinis-Miškinis, vado pav. Dominykas Bagočiūnas-Briedis, žvalgybos viršininkas Jurgis Vasiljovas-Viesulas ir Mykolas Guobužas-Šaulys.

1945 m. spalio 1 d. naktį baudėjai apsupo sodybą. Įvyko kautynės, buvo padegti pastatai. Per kautynes žuvo Bagočiūnas ir Vasiljovas, o Kauliniui ir Guobužiui pavyko prasiveržti pro apsupties žiedą. Žuvusiųjų kūnus baudėjai paliko, o žmonės tuoj pat juos palaidojo Stabulankių kaimo kapinaitėse. Kai baudėjai atvyko kūnų paimti, jų jau neberado. Eidžiulių šeima buvo suimta, Juozas nuteistas, o žmona su dvejų metų dukrele vėliau buvo paleista. Juozas, atlikęs bausmę, prara-

Grupė iškilmių dalyvių su vyskupu J. Kaunecku

dęs sveikata, anksti mirė.

Iškilmės, prasidėjusios Vyžuonų Šv. Jurgio bažnyčioje šv. Mišiomis, kurias aukojo klebonas Eugenijus Staleronka, buvo tęsiamos prie paminklo, Kaliekių kaime. Paminklą pašventinti atvyko Panevėžio vyskupijos vyskupas JE Jonas Kauneckas. Susirinkusiems vietiniams gyventojams ir gausiam svečių būriui žodį tarė Lietuvos laisvės kovų sąjūdžio prezidento pirmininkas kpt. Jonas Čeponis, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos tarybos pirmininkas, Seimo narys A. Stasiškis, Utenos r. savivaldybės tarybos narys E. Pupinis, atkurtos Vytauto apyg. partizanų va-

das B. Zabulis, kraštotyrininkas B. Juodzevičius, žuvusių partizanų giminės, giedojo Utenos kultūros centro buvusių politinių kalinių ir tremtinių choras "Ainiai" (vad. A. Driukas). Renginį vedė rajono savivaldybės administracijos Kultūros sk. vyr. specialistė Z. Mackevičienė, kurios tėvai ir žuvo sodyboje.

Partizanai padėjo renginio dalyviams, svečiams, rėmėjams, Utenos savivaldybės administracijai, skyrusiai lėšų paminklo statybai.

Eidžiulienė labai silpnos sveikatos, dėl to šiose iškilmėse nedalyvavo, bet buvo pagerbta namuose.

Bronius ZABULIS

Kai reikėjo apsispręsti

Lapkričio 19–20 d. Marijampolėje, Vilkaviškio vyskupijos kunigų seminarijoje, įvyko mokslinė istorinė konferencija. Kunigas dr. Kęstutis Žemaitis pranešimui pasirinko įdomią temą: "Dvasininkų pasitraukimas į Vakarus antrosios sovietų okupacijos išvakarėse: priežastys ir vertinimai."

1944 m. vasarą artėjant prie Lietuvos raudonajai armijai visiems pasiturintiems ir išsilavinusiems lietuviams, kurių iki tol dar nebuvo "sutarę" nei naciai, nei sovietai, teko greitai apsispręsti: trauktis į Vakarus, į Vokietiją, ar rizikuoti vėl išgyventi sovietų okupaciją.

Anot kunigo Strimaičio, "joks susipratęs lietuvis negalėjo pasilikti". Kunigas yra parašęs prisiminimus apie rezistencinį laikotarpį Bagotosios parapijoje (netoli Kazlų Rūdos). Daugelį žmonių tuomet apgulė dvejonės: kaip pasielgti? Niekas negalėjo duoti aiškaus patarimo. Kiekvienas turėjo apsispręsti pats. Pasilikus buvo galima žūti

nuo atsitiktinės kulkos ar skeveldros. Nežinia, ką galėjo padaryti sovietų kareiviai, ypač iš paskos atslenkantys enkavedistai. Frontui praslinkus – areštai ir trėmimai. Ir į Vakarus laukė nelengvas kelias: bombardavimai, apšaudymai. Ypač pavojingas traukimas teko įstrigusiems Karaliaučiaus bei Gdanskio apylinkėse. Iš ten pasitraukti buvo galima tik laivu. Ne vienas laivas su pabėgėliais buvo subombarduotas ir paskandintas...

Tuomet iš Lietuvos pasitraukė arkivyskupas J. Skvereckas (jį išsivežė vokiečių valdžios pareigūnai), vyskupai V. Brizgys ir Padolskis. Daugelį prelatų vokiečių pareigūnai išsivežė prievarta, kai kurie kunigai drauge su savo parapijiečiais buvo išvaryti iš pafrontės Vokietijon, bet daugelis traukėsi patys. Iš Žemaičių (Telšių) vyskupijos pasitraukė 73 kunigai, o iš Vilkaviškio vyskupijos – net 90. Aišku, taip apsispręsti juos paskatino siaubingas Budavonės kankinių

likimas. Beveik visi pasitraukė savo noru, išskyrus priverstinai išvežtus ar gestapo areštuotus (prelatas M. Krupavičius). Kai kas sako, kad tai nėra girtinas dalykas. Bet pasižiūrėkime, kas nutiko pasilikusiems Lietuvoje vyskupams ir daugeliui kunigų. Toks masinis pasitraukimas vargu ar smerktinas. Pasilikę inteligentai ir kunigai būtų arba žuvę, arba persekiojami.

Pasitraukimo srautas tuomet išnešė į Vakarus daugybę talentų. Tarp jų – gabų dailininką, paskutinio kurso klieriką Pijų Brazauską, kilusį iš Pajevonio parapijos. Mažai kas Lietuvoje apie jį girdėjo, nes jo paveikslai puošia ne Lietuvos, o Vakarų Europos bažnyčias. Tiesa, jau po P. Brazausko mirties dalelė jo kūrybinio palikimo iš Anglijos sugrįžo į Kauną.

1944 m. pasitraukiantieji neketino ilgai užtrukti svečiose šalyse. Juk pasibaigus karui turėjo būti atkurta užgrobtų šalių nepriklausomybė. Tuo jie tikėjo, bet viltys išsipildė tik po 46 metų.

Aleksandras JAKUBONIS

ILSĖKITĖS RAMYBĖJE

Algirdas Stankevičius 1929–2004

Gimė Lazdijų r. Vainiūnų k. vidutinio ūkininko šeimoje. Buvo keturi broliai. Du broliai jau kalėjo, kai 1947 m. Algirdą, dar nepilnametį, areštavo už antisovietinę veiklą ir ryšius su partizanais. Kalėjo Komijos ASSR Intos lageriuose. Po Stalino mirties iš lagerio buvo išleistas. 1955 m. grįžo į Lietuvą, apsigyveno Kapsuke (dab. Marijampolėje).

Reiškiamo nuoširdžią užuojautą žmonai, sūnui, dukterei ir vaikaičiams.

LPKTS Marijampolės skyrius

Jonas Urbaitis 1923–2004

Gimė Tautiškių k., Radviliškio r., vidutinio ūkininko šeimoje. 1948 m. šeima buvo ištremta į Krasnojarsko kr., Partizansko r. Sibire dirbo miško ruošos ir statybos darbus. Į Lietuvą grįžo 1957 m. Apsigyveno Radviliškyje. Dirbo medžio apdirbimo įmonėje "Beržas". Nuo 1992 m. – LPKTS narys.

Palaidotas Radviliškio kapinėse.

Užjaučiame seseris, gimines ir artimuosius.

LPKTS Radviliškio skyrius

Stasys Mačiulskis 1915–2004

Gimė ir augo Radviliškyje. 1933 m. baigė Šiaulių amatų mokyklą, įgijo staliaus specialybę. Dirbo statybose. 1936–1938 m. tarnavo Lietuvos kariuomenėje. Priklausė Šaulių sąjungai. 1941 m. sukilimo dalyvis. 1945 m. suimtas už antisovietinę veiklą ir nuteistas mirties bausme. Peržiūrėjus bylą, bausmė pakeista į 20 m. katorgos. Kalėjo Vorkutos lageriuose. 1957 m. grįžo į Lietuvą, Radviliškį, pas žmoną ir sūnų. Užaugino du sūnus. Aktyviai dalyvavo Sąjūdžio veikloje. Nuo 1991 m. – LPKTS narys.

Palaidotas Radviliškio kapinėse.

Užjaučiame sūnus su šeimomis, gimines ir artimuosius.

LPKTS Radviliškio skyrius

Albina Mačiulytė-Turčinavičienė 1924–2004

Gimė Pakštelių k., Kuršėnų valsč., Šiaulių aps., ūkininkų šeimoje. 1949 m. kartu su motina ištremta į Krasnojarsko sr., Abano rajoną. Dirbo kolūkyje. Čia sutiko tokio pat likimo mokytoją Boleslovą ir sukūrė šeimą. 1957 m. grįžo į Lietuvą su dviem mažamečiais vaikais. Apsigyveno Tauragės r. Pagramančio miestelyje, pas vyro motiną. Albina buvo ilgametė mokyklos darbuotoja, garsi šeiminkė, mezzėja, bažnyčios choristė. Užaugino du sūnus ir dukterį.

Palaidota Pagramančio kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame artimuosius.

LPKTS Tauragės skyrius

N. Jasevičius 1923–2004

Gimė Burbiškių k., Laukuvos valsč., Tauragės aps. Buvo įtrauktas į tremiamųjų sąrašus, bet tremties išvengė slapstydamasis. Tėvai buvo išvežti. 2001 m. jam suteiktas tremtinio statusas.

Palaidotas Šilalės kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame artimuosius.

LPKTS Šilalės skyrius

Dėmesio!

Lietuvos Sąjūdžio narius ir rėmėjus pirmadieniais 15–17 val. ir trečiadieniais 16–19 val. kviečiame atvykti į Sąjūdžio būstinę (Laisvės al. 46, Kaune; IV aukšte) pasitarti, pasikalbėti.

TREMŲTINYS

SL289

Redaktorė - Audronė Kaminskienė

Red. padėjėja - Aušra Šuopytė

Lit. redaktorė - Jolita Navickienė

Korektorė - Dalia Maciukevičienė

Tech. redaktorė - Vesta Milerienė

Kaina

1,20 Lt

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, LT-44309 Kaunas, tel. 323204, faksas 323214, el.paštas: tremtinys@takas.lt LPKTS puslapis internete: <http://www.lpkts.lt>